

مقاله پژوهشی:

امنیت فردی از دیدگاه قرآن کریم

حسن خوزین^۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۴/۰۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۲/۲۰

چکیده

نوشتار حاضر، مطالعه‌ای اکتشافی در دستیابی به مفهوم امنیت فردی از دیدگاه کلام وحی و آیات شریفه قرآن کریم است و می‌کوشد امنیت فردی را بر اساس شواهد قرآنی و از منظرهای معنوی و فردی، تفصیل و تدوین کند و نشان دهد که این کتاب آسمانی دارای دیدگاه علمی، عملی، مدرن و امروزین درباره مفهوم متحول و پیچیده امنیت فردی است؛ از سویی ایمان و امنیت معنوی، سرچشمه و مبنای اصلی کلیه ابعاد امنیت به‌ویژه نوع فردی آن است و از سویی دیگر میان این ابعاد پیوند و توازن عمیقی برقرار است، ضمن آنکه هرگونه امنیتی و در هر بعد از ابعاد آن، درنهایت در ایمان و اعتقادات معنوی و الهی ریشه دارد و هرگونه ناامنی در هر عرصه‌ای، سرانجام و ریشه‌اش به بی‌ایمانی و صفات متقابل ایمان مانند شرک، ناشکری، کفر، ظلم، استکبار و از این قبیل برمی‌گردد. مؤمن و صفات ایمانی نیز اصلی‌ترین خاستگاه صدور کنش‌های امنیت‌زای فردی است و می‌توان در استنتاجی نهایی گفت: بسترسازی حیات معنوی پاک و نیک برای تربیت و تذهیب افراد، چه در حوزه رفتارهای فردی و چه رفتارهای اجتماعی و نیز دور کردن افراد جامعه از حیات سیئه و غیر ایمانی، اصلی‌ترین سازوکار تأمین امنیت فردی در نظام اسلامی است.

کلیدواژه‌ها: امنیت، امنیت فردی، قرآن کریم

۱. دانشجوی دوره هجدهم دکتری امنیت ملی، گرایش تهدیدات دانشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات استراتژیک

مقدمه

امنیت، حیاتی‌ترین نیاز بشری است. اکنون برای هیچ انسان عاقل و سالمی در ضرورت وجود امنیت و آرامش در جامعه، شک و شبهه‌ای وجود نداشته و می‌توان آن را مهم‌ترین سرمایه و شرط برای یک جامعه متمدن و سالم به حساب آورد. مقوله امنیت تا بدان حد ضروری و مهم است که در متون الهی و اسلامی از آن به عظیم‌ترین نعمت الهی یاد شده و حیات بشر بدون آن میسر نخواهد بود. از دیدگاه قرآن کریم نخستین نیاز انسان، امنیت است و تا در یک اجتماع حتی کوچک و چندنفره امنیت برقرار نباشد، سایر تلاش‌ها و فعالیت‌ها نیز ثمره چندانی در پی ندارد و استفاده از سایر مزایای زندگی فردی و اجتماعی برای آدمی گوارا نخواهد بود. از این‌رو امنیت را از بزرگ‌ترین نعمت‌های الهی برشمرده‌اند. پس امنیت فردی یکی از مهم‌ترین نیازهای اولیه و در واقع اساسی‌ترین دغدغه انسان است (بخشی، ۱۳۹۱: ۲۱). انسانی که گرفتار ترس و مصیبت و فقدان امنیت شده باشد، قدر امنیت، عافیت و سلامت را خوب می‌داند و تلاش می‌کند تا دمی بدون آن زیست نکند.

مفاهیم و تعابیر گوناگون و پرشمار از انواع امنیت، نشانگر ابهام این اصطلاح مهم در نزد پژوهشگران حوزه‌های امنیتی است (قاسمی، ۱۳۹۶: ۴۴)؛ اما این موضوع در دین مبین اسلام، پیچیدگی و ابهام ندارد و در آیات و روایات بسیاری مورد توجه قرار گرفته که به‌عنوان مرجع، منبع، الگو و راهکار، راه‌ها و لزوم برقراری انواع امنیت، به‌ویژه امنیت فردی را به‌صورت دقیق و شفاف و عموماً با ذکر مثال، تبیین نموده است. توجه قرآن به امنیت فردی در گستره وسیعی از آیات خود را نمایان ساخته و در بسیاری از آیات قرآن کریم به اهمیت و ضرورت آن به‌صورت کلی و عام اشاره شده است. در مجموع از مفاهیم مرتبط با امنیت ۶۲ کلمه مشتق شده است و ۸۷۹ بار در آیات شریفه قرآن کریم به‌کار رفته است (جهان‌بزرگی، ۱۳۸۸: ۲۱). برابر این آیات، امنیت یکی از نعم بزرگ الهی و شالوده حکومت صالحان و بستر اصلی استفاده از سایر مواهب الهی برای یک ملت است. «هذا البد الامین»، خداوند به شهر امن سوگند یاد می‌کند (سوره مبارکه ابراهیم: آیه ۳۵). حضرت ابراهیم خلیل

الرحمن^(ع) موقعی که در بیابان لم یزرع مکه قرار گرفت، اصلی ترین درخواستش از حضرت حق جلّ جلاله، امنیت (شهر امن) بود.

در انتهای این پژوهش و پس از تبیین و شناسایی مصادیق قرآنی امنیت فردی؛ شامل ضرورت وجود امنیت فردی، عوامل ایجاد امنیت فردی و علل ایجاد ناامنی، یک جدول معنایی از آیات قرآن کریم، متناسب با مصادیق امنیتی قرآنی و کدهای اختصاص داده شده به عناوین و مصادیق قرآنی ارائه می شود که با رویکردی علمی و مفهومی، آن دسته از آیات شریفه قرآن را که به طور مستقیم به امنیت از ریشه (امن) پرداخته اند را از جهت شناسایی مصادیق امنیت فردی، مورد بررسی معنایی و عمیق قرار داده است تا از این طریق پیام امنیتی آیات شریفه و در نهایت قرآن کریم و خداوند متعال به بندگانش در این حوزه به صورت ویژه و خلاقانه، استنباط و استخراج گردد.

در این پژوهش، مفهوم امنیت فردی از ریشه «امن» در آیات قرآن کریم مورد بررسی قرار گرفته است. روش تحقیق نیز تحلیل کیفی از نوع تحلیل محتوای متن محور است.

امنیت فردی در اسلام و آیات قرآن کریم

اسلام برای تمامی نیازهای بنیادین بشر، دیدگاهی اصولی، راهبردی و ملاحظات ماهوی دارد. لذا انواع امنیت به ویژه امنیت فردی نیز از این حکم مستثنا نیست. مکاتب مادی از تأمین و برآوردن این خواسته بشر عاجزند و با تغییرات گوناگون و ابطال نظریه های پیشین خود و ایجاد نظریه های جدید، راهی را برای رفع ایراداتشان جستجو می کنند. پیوند ناگسستنی این اصطلاح با نفس کلمه اسلام، ایمان و مؤمن، حاکی از اهمیت فوق العاده مفهوم امنیت فردی در مکتب اسلام است. به عبارت دیگر از ۶۲۳۶ آیه در قرآن کریم، بیش از ۹۵۰ آیه مفهوم و بار امنیتی دارند. این حجم از آیات امنیتی نشان از تأکید و اهمیت برقراری امنیت برای انسان ها در نزد خداوند در قرآن کریم دارد (جهان بزرگی، ۱۳۸۸: ۲۳). برابر این آیات، امنیت یکی از نعم بزرگ الهی و شالوده حکومت صالحان و بستر اصلی استفاده از سایر مواهب الهی بر یک ملت است. «هذا البد الامین»، خداوند به شهر امن سوگند یاد

می‌کند. حضرت ابراهیم خلیل الرحمن موقعی که در بیابان لم یزرع مکه قرار گرفت، اصلی‌ترین درخواستش از حضرت حق جلّ جلاله، امنیت (شهر امن) بود. «وَ إِذْ قَالَ اِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ اَهْلَهُ وَ مِنْ الثَّمَرَاتِ مَنْ اَمَنَ مِنْهُمْ بِاللّهِ وَ الْيَوْمَ الْاٰخِرِ...» این موضوع، یعنی درخواست امنیت قبل از مطالبات اقتصادی و مواردی از این قبیل، اشاره‌ای است به این حقیقت که تا امنیت در شهر یا کشوری حکمفرما نباشد، فراهم کردن یک اقتصاد سالم و هر مطلوبی، ممکن نیست (قرائتی، ۱۳۷۵: ۲۰۴). حضرت امیرالمؤمنین علی (ع) تأمین امنیت در جامعه را از انگیزه‌های قیام صالحین و اهداف عالی‌ه امامت و حکومت اسلامی دانسته و می‌فرماید:

«اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَعَلَّمْتَ أَنَّهُ لَمْ يَكُنِ الَّذِي كَانَ مِنَّا مُنَافِسَةً فِي سُلْطَانٍ وَ لَأِ التَّمَّاسِ شَيْءٌ مِنْ فُضُولِ الْخَطَامِ وَ لَكِنْ لِنَرِدِ الْمَعَالِمَ مِنْ دِينِكَ وَ نُظْهِرَ الْإِصْلَاحَ فِي بِلَادِكَ فَيَأْمَنَ الْمُظْلُومُونَ مِنْ عِبَادِكَ وَ تُقَامَ الْمُعْطَلَةُ مِنْ خُدُودِكَ؛ خدایا تو می‌دانی که جنگ و درگیری ما، برای به دست آوردن قدرت، حکومت، دنیا و ثروت نبود، بلکه می‌خواستیم نشانه‌های حق و دین تو را به جایگاه خویش بازگردانیم و در سرزمین‌های تو اصلاح را ظاهر کنیم تا بندگان ستم‌دیده‌ات در امن و آمان زندگی کنند و قوانین و مقررات فراموش شده تو بار دیگر اجرا گردد» (نهج البلاغه، ترجمه دشتی، ۱۳۷۹: ۸۶).

از نگاه قرآن، امنیت در زندگی بشر یک اصل مهم و نیاز اساسی است و هم حکومت و هم آحاد افراد مکلف جامعه، عهده‌دار برقراری آن هستند. قرآن کریم به‌عنوان کامل‌ترین کتاب و وسیله هدایت بشر از طرف خداوند متعال و خالق هستی، حاوی عمیق‌ترین اصولی‌ترین رهنمودهای مورد نیاز بشر در همه زمینه‌ها بوده و به‌خصوص در حوزه امنیت فردی، این کلاف سردرگم جوامع بشری، حرف‌ها و مطالب زیادی برای ارائه خواهد داشت. ولی به‌زعم بسیاری از اساتید حوزه امنیت، تاکنون درک مطلوب و متقنی از مسائل امنیتی از طرف کارشناسان حوزه امنیت، با استناد به قرآن کریم، انجام نشده است. آنچه که نیز انجام شده عموماً موارد و مباحث کلی بوده و بدون بررسی کامل و عمیق، فقط به گوشه‌ای از این موضوع مهم پرداخته است. البته صورت فارسی و عربی این کلمه به شکل «امنیت فردی» در

متون اسلامی موجود نیست و بیشتر توجه به این موضوع با عبارات و مشتقاتی از ثلاثی مجرد «امن» صورت پذیرفته است (خسروی حسینی، ۱۳۷۵: ۷۴). در همین راستا و برای رفع این نقیصه و خلاء، این پژوهش با رویکردی علمی و مفهومی، برای درک و شناسایی هرچه دقیق‌تر و عمیق‌تر مصادیق امنیت فردی، آن دسته از آیات قرآن کریم را که بار و ارزش امنیتی در حوزه امنیت فردی دارند را شناسایی، استخراج نموده و با استفاده از منابع متقن از جهات مختلف امنیت فردی، تفسیر نموده و سپس با ارائه یک جدول معنایی قرآنی این بررسی را تکمیل و پیام و بسته معنایی کلام وحی را در این خصوص استنباط می‌نماید.

این مصادیق امنیتی هریک دارای زیرمجموعه‌هایی هستند که به اصل و بحثی امنیتی اشاره داشته و به هر کدام از آن‌ها نیز یک کد موضوعی اختصاص داده شده است. به‌عنوان نمونه کدهای گروه A (ضرورت وجود امنیت فردی) می‌باشند که برابر آیات قرآن و بسته‌های معنایی استخراجی از این آیات، نکات و اصطلاحات امنیتی آن به ترتیب قرار گرفتن در جدول، عبارت است از: کدهای A1-A2-A3-A4 و ... . برای سایر مصادیق امنیت فردی برگرفته از قرآن نیز از جمله عوامل ایجاد امنیت و ناامنی از سایر کدها و حروف لاتین (B,C) استفاده شده است.

اهمیت و ضرورت وجود امنیت فردی از منظر قرآن کریم (کد A)

۱. توجه رهبران به امنیت جامعه برای حفظ جامعه (A1)

از دغدغه‌های اصلی هر جامعه‌ای امنیت و آرامش است. امنیت مانند اکسیژن برای افراد جامعه ضروری است؛ به همین دلیل، کلیت جامعه حاضر است هزینه‌های زیادی را در این راستا تحمل کند (رنجبر، ۱۳۹۲: ۳۵). به استناد سوره مبارکه ابراهیم ۱۴، آیه شریفه ۳۵ «وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ» (به یاد آورید) زمانی را که ابراهیم گفت: پروردگارا این شهر (مکه) را شهر امنی قرار داده و من و فرزندانم را از پرستش بت‌ها دور نگاه دار). حضرت ابراهیم^(ع) برای امنیت شهر به درگاه خداوند دعا نمود که این عمل ناشی از اهمیت توجه رهبران به امنیت جامعه، برای حفظ آن است (مکارم شیرازی، ۱۳۷۱: ۱۱۸).

۲. لزوم امنیت و آرامش شهرهای عبادی و زیارتی (A2)

قرآن کریم با بیان اینکه امنیت شهر مکه را خداوند متعال خود بر عهده گرفته و آنجا را به‌عنوان نمادی از مکان امن قرار داده است، نگرانی کسانی را که سلب امنیت را بهانه ایمان نیاوردن و عدم تبعیت از پیامبر اکرم (ص) و تعالیم اسلام قرار می‌دادند را با یک استدلال امنیتی برطرف می‌نماید و یادآوری می‌کند که زمینه‌های برقراری امنیت را فراهم آورده که نمونه بارز آن در کعبه و مکه متبلور است. عبادت اوج کمال انسانی و نوعی سپاس از خداوند و مرتبه والای آن است. امنیت مقدمه عبادت خداوند است. بر طبق سوره مبارکه ابراهیم ۱۴، آیه شریفه ۳۵ «وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ...» مکه به‌عنوان یک شهر زیارتی و عبادی، برای اینکه بتواند کارکردش را به‌صورت کامل داشته باشد، نیازمند امنیت است. هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا... امنیت، از پیش‌نیازهای حج می‌باشد و شرط انجام دادن حج کامل می‌باشد. امن بودن خانه «کعبه» و مکه به این مناسبت است که خداوند مقرر نمود کسی که به این خانه پناهنده شود تا هنگامی که در آنجا است جان و مال او ایمن باشد و هرگز ترس به خود راه ندهد و مردم نیز باید جهت عظمت و احترام به کعبه متعرض فردی نشوند که خود را در پناه آن قرار داده است (مکارم شیرازی، ۱۳۸۶: ۸۴).

۳. امنیت، لازمه عبادت مطلوب (A3)

از نظر اسلام، عبادت منحصر به اعمال عبادی چون نماز، روزه، حج و... نیست، بلکه فراتر از این‌هاست و همه شئون زندگی انسان را در برمی‌گیرد. از نظر اسلام، هر کار خیر و مفیدی که با انگیزه پاک خدایی توأم باشد، عبادت است. رنگ و صبغه الهی دادن به کارها، بر ارزش آن‌ها می‌افزاید و آن‌ها را عبادت و گاهی برتر از عبادت می‌سازد. هر کاری که با نیت تقرب به خدا انجام گیرد، عبادت می‌شود. پس ابعاد و نمونه‌های عبادت قابل شمارش نیست (سبحانی، ۱۳۷۴: ۵۲). همه ادیان آسمانی و شرایع الهی بر امر عبادت در رأس همه تکالیف تأکید دارند. نوع پرستش و اینکه انسان چه چیزی را عبادت می‌کند، تأثیر به‌سزایی در سعادت و شقاوت وی دارد. در سوره مبارکه قریش ۱۰۶، آیه شریفه ۴ «الَّذِي

اطعمَهُمْ من جوع و آمَنَهُمْ من خوف؛ همان کسی که آنان را از گرسنگی نجات داد و از ترس و ناامنی ایمن ساخت». همان‌طور که از خداوند متعال به‌عنوان عامل اصلی امنیت‌ساز یاد کرده است، دریافت می‌شود که عبادت او نیز نیازمند امنیت و برقراری آرامش است (قرائتی، ۱۳۹۰: ۲۴).

۴. امنیت، امتیاز بزرگ (A4)

در اینکه امنیت امتیازی بدون جایگزین است، شکی وجود ندارد. از دغدغه‌های اصلی هر جامعه‌ای امنیت و آرامش است.

این اصل امنیتی در سوره بقره، آیه شریفه ۱۲۶ «وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ؛ و (به یاد آور) هنگامی که ابراهیم گفت: پروردگارا! این (سرزمین) را شهری امن قرار ده و اهل آن را، آنان که به خدا و روز آخرت ایمان آورده‌اند را از ثمرات (گوناگون) روزی ده. (اما خداوند) فرمود: به آن‌هایی که کافر شوند نیز بهره اندکی خواهم داد. سپس آن‌ها را به قهر به سوی عذاب آتش می‌کشانم و چه بد سرانجامی است» نیز مورد تأیید قرار گرفته است (مکارم شیرازی، ۱۳۷۱: ۱۹۷).

۵. نقش بالای امنیت در زندگی فردی و اجتماعی (A5)

پس از اینکه امنیت فردی مورد شناسایی قرار گرفت، افراد برای تحقق و تحکیم امنیت و جایگاه خود ناگزیر از عضویت در اجتماعات یا گروه‌های مختلف اجتماعی هستند. این مرحله از امنیت ناظر بر تدارک سلامت افراد جامعه در مقابل اقدامات خشونت‌آمیز و رفع دغدغه‌های ذهنی (احساس عدم امنیت) شهروندان است (دانشکده امنیت ملی، جزوه امنیتی، ۱۳۸۶: ۳). طبق مفاد سوره بقره، آیه شریفه ۱۲۶ «وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ...» امنیت مقدم بر وفور نعمت و معیشت است. حضرت ابراهیم^(ع) ابتدا از درگاه خدا امنیت را طلب نموده و سپس روزی و نعمات الهی را.

همچنین در مفاد سوره مبارکه یوسف ۱۲، آیه شریفه ۹۹ «فلما دخلوا علی یوسف ءاوی الیه أبویه و قال ادخلوا مصر إن شاء الله آمین؛ هنگامی که بر یوسف وارد شدند، او پدر و مادر خود را در آغوش گرفت و گفت همگی داخل مصر شوید، ان شاء الله در امن و امان خواهید بود». یوسف از میان تمام مواهب و نعمت‌های موجود در مصر، به امنیت آنجا تأکید نمود (جهان بزرگی، ۴۵:۱۳۸۸).

۶. رونق اقتصادی در سایه امنیت (A6)

از آنجا که هر فعل و عمل انسان در زندگی و اجتماع نیازمند وجود امنیت است، فعالیت‌های اقتصادی اعم از تجارت، تولید، داد و ستد و ... نیز بدان محتاج هستند؛ یعنی تا امنیت نباشد امکان فعالیت اقتصادی نیست و رونق مالی به وجود نمی‌آید. در سوره مبارکه قصص، آیه شریفه ۵۷ «وَقَالُوا إِن نَّبِعِ الْهُدَى مَعَكَ نَتَّخِطُفُ مِنْ أَرْضِنَا أَوْ لَمْ نُمَكِّنْ لَهُمْ حَرَمًا آمِنًا يُجِبِي إِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ رِزْقًا مِنْ لَدُنَّا وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ؛ آن‌ها گفتند: ما اگر هدایت را همراه تو پذیرا شویم ما را از سرزمینمان می‌ربایند! آیا ما حرم امنی در اختیار آن‌ها قرار ندادیم که ثمرات هر چیزی (از هر شهر و دیاری) به‌سوی آن آورده می‌شود؟! رزقی است از جانب ما ولی بیشتر آنان نمی‌دانند!» امنیت عامل جلب منابع و امکانات قلمداد گردیده است (قرائتی، ۲۲۱:۱۳۷۵).

۷. برترین نعمت‌های الهی (A7)

خداوند متعال نعمت‌های فراوانی به بشر ارزانی داشته است که قابل شمارش نیست. «وإن تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا» (سوره ابراهیم: ۳۴). اگر نعمت‌های خدا را بشمارید، به عدد در نمی‌آید. با اندک توجهی در نعمت‌هایی که خدا به انسان ارزانی داشته به روشنی می‌توان به این مطلب دست یافت که همه نعمت‌ها از زیبایی و ارزش خاص بالایی برخوردار هستند؛ چراکه این نعمت‌ها در جهت رفاه و آسایش انسان می‌باشند تا اینکه انسان روزگار را به‌سختی و مشقت نگذراند؛ اما در مورد ارزش‌گذاری نعمت‌هایی که در اختیار انسان است

این سؤال مطرح می‌شود که کدام یک از جایگاه برتری برخوردار می‌باشند؟ مطابق با مفاد سوره مبارکه حجر، آیه شریفه ۴۶ «ادخلوها بسلام ءامنین؛ داخل این باغ‌ها (بهشتی) شوید، با سلامت و امنیت». امنیت و سلامت بزرگ‌ترین نعمت‌هایی هستند که خداوند متعال آن دو را از اوصاف بهشت و ساکنانش نقل می‌کند (قرائی، ۱۳۷۵: ۱۴۴).

۸. اساسی‌ترین نیاز انسان (A8)

در اینکه امنیت نعمتی بدون جایگزین است کسی شک ندارد. امنیت یک نعمت بی‌بدیل بوده و در همه ابعاد فردی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و غیره از نیازهای اصلی فرد و جامعه بوده که ایجاد و گسترش آن نیز وظیفه آحاد ملت، حکومت‌ها و دولت‌هاست (آقابخشی، ۱۳۸۷: ۳۳). نظم و امنیت از شاخص‌های اساسی رفاه انسان‌ها محسوب می‌شوند و چرخ‌های رشد و تعالی جامعه و افراد آن در گرو تأمین این نیاز اساسی است. سوره مبارکه فصلت، آیه شریفه ۴۰ «إِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي آيَاتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا أَفَمَنْ يُلْقَى فِي النَّارِ خَيْرٌ أَمْ مَنْ يَأْتِي آمِنًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ؛ کسانی که در فهم آیات ما کژ می‌روند بر ما پوشیده نیستند. آیا کسی که در آتش افکنده می‌شود بهتر است یا کسی که روز قیامت آسوده‌خاطر می‌آید؟ هر چه می‌خواهید بکنید که او به آنچه انجام می‌دهید، بیناست». مهم‌ترین مسئله بشر در زندگی و روز قیامت، برخوردارگی از امنیت است (مکارم شیرازی، ۱۳۸۶: ۲۳۲).

عوامل ایجاد امنیت فردی از دیدگاه کلی قرآن کریم (کد B)

۱. خداوند متعال (B1)

در اسلام منشأ امنیت، خداوند است و هیچ قدرتی نیز جز به خواست خدا و از جانب او وجود ندارد. به عبارت دیگر، هیچ مرجع امنیت مستقلی در عالم وجود ندارد و همه موضوعات و منابع امنیت با موهبت الهی در سلسله‌مراتب ولایت و حاکمیت پدید می‌آید. به حکم قرآن حکیم، مرجع امنیت در حوزه ولایت تشریحی به ولی یا حاکم یعنی، «اولی

الامر» تفویض می‌شود (افتخاری، جزائری، لکزایی ۱۳۸۵:۱۳). طبق سوره مبارکه قریش ۱۰۶، آیه شریفه ۴، «الذی اطعمهم من جوع و آمنهم من خوف»، همان کسی که آنان را از گرسنگی نجات داد و از ترس و ناامنی ایمن ساخت، خداوند به‌عنوان عامل اصلی امنیت‌ساز معرفی شده است که هم از گرسنگی و هم از ناامنی رهایی می‌بخشد (مکارم شیرازی، ۱۳۷۱:۱۵۲).

۲. دعا (B2)

دعا در لغت به معنای طلب، درخواست و تقاضاست و در اصطلاح به اظهار نیاز و خواهش بندگان به درگاه خدای قادر متعال گفته می‌شود. ارزش و اهمیت دعا در فرهنگ اسلامی، از سفارش‌های قرآن و معصومین^(ع) معلوم می‌شود (پابنده، ۱۳۸۲:۱۴). این تأکید بسیار زیاد، نشانگر جایگاه ویژه دعا در اسلام است تا جایی که رسول گرامی^(ص) فرمود: «الدُّعَاءُ مَخُّ الْعِبَادَةِ؛ دعا مغز عبادت است». همچنین امام باقر^(ع) فرمود: «مَا مِنْ شَيْءٍ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ مِنْ أَنْ يُسْأَلَ وَ يُطَلَّبَ مِمَّا عِنْدَهُ؛ در نزد خدا هیچ چیز بهتر از این نیست که از او سؤال شود و از آنچه نزد اوست درخواست گردد» (متفکر، ۱۳۹۱:۳۸).

در قرآن کریم به استحباب دعا به درگاه خدا، برای بهره‌مندی از امنیت اشاره شده است. بر اساس برخی آیات قرآن، دعا نمودن یکی از سازوکارهای توصیه‌شده برای تحقق امنیت است (لکزایی، ۱۳۹۰:۱۷). چنانچه در سوره مبارکه ابراهیم ۱۴، آیه شریفه ۳۵، «وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ؛ (به یاد آورید) زمانی را که ابراهیم گفت: پروردگارا این شهر (مکه) را شهر امنی قرار داده و من و فرزندانم را از پرستش بت‌ها دور نگاه دار»، حضرت ابراهیم^(ع) برای امنیت شهر به درگاه خداوند دعا کرده و طلب امنیت نموده است. این آیه نعمت‌هایی را تذکر می‌دهد، نخست نعمت‌هایی را که خدای سبحان به عموم بندگان مؤمنش که همان بنی‌اسرائیل از ولد ابراهیم باشند، داده را یادآوری می‌کند و سپس نعمت‌های دیگرش را که به دودمان دیگر از نسل ابراهیم یعنی فرزند اسماعیل ارزانی داشته را خاطر نشان می‌سازد و آن نعمت‌ها عبارت است از همان چیزهایی که ابراهیم^(ع) در دعای خود از خدای تعالی درخواست نموده و گفته بود: «رب اجعل هذا

البلد آمناء...» که یکی از آن‌ها طلب توفیق بر اجتناب از بت‌پرستی و یکی نعمت امنیت مکه است (مؤیدی، ۱۳۸۷: ۳۱).

۳. وعده الهی (به مؤمنان و بندگان صالح) (B3)

خداوند با توجه به نیازهای بشر و با در نظر گرفتن شرایط زمان و مکان بندگان، به آن‌ها وعده‌هایی داده است. واژه وعده در قرآن ۱۵۱ بار استعمال شده که ۹۱ بار از این تعداد به وعده‌های خدا که در موقعیت‌های متفاوت صادر شده، اختصاص یافته است که نشان از اهمیت این مطلب دارد (خسروی حسینی، ۱۳۷۵: ۷۴). وعده در اصطلاح به معنی متعهد شدن بر انجام کاری اعم از خیر و شر می‌باشد. وعده‌های خداوند حق است و حتماً واقع خواهد شد چراکه او یگانه مالک هستی است و از آنجا که عجز، احتیاج و نسیان در خدا راه ندارد، صدور خلف وعده از او محال است و دیگر اینکه خلف وعده با حکمت او منافات دارد؛ اما به‌واقع علت وعده‌های الهی که در قرآن آمده چیست؟ خصلت انسان طوری است که تا میل به انجام کاری نداشته باشد آن را انجام نمی‌دهد، خداوند لذت‌های پیش روی بشر را بدین منظور وعده می‌دهد که انگیزه‌ای برای انسان ایجاد کند. در سوره مبارکه نور (۲۴)، آیه شریفه ۵۵ «وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ؛ خدا به کسانی از شما بندگان که (به خدا و حجت عصر^(ع)) ایمان آورند و نیکوکار گردند وعده فرمود که در زمین خلافتشان دهد، چنان که امام صالح پیامبران سلف را جانشین پیشینیان آن‌ها نمود و دین پسندیده آنان را تمکین و تسلط عطا کند و به همه آنان پس از خوف و اندیشه از دشمنان ایمنی کامل دهد که مرا به یگانگی، بی هیچ شائبه، شرک و ریا پرستش کنند و بعد از آن هرکه کافر شود پس آنان به حقیقت همان فاسقان تبه‌کارند»، رسیدن به امنیت از وعده‌های الهی به مؤمنان است و از این طریق نیز امنیت تحقق می‌یابد (رضایی اصفهانی، ۱۳۸۵: ۴۸). از ابن عباس چنین نقل شده: گروهی از مشرکان گفتند: «ای محمد (ص) اگر ما داخل در دین

نمی‌شویم تنها به خاطر این است که می‌ترسیم ما را بر بایند و نابود کنند، چون جمعیت ما کم است و جمعیت مشرکان عرب بسیار، به محض اینکه به آن‌ها خبر رسد که ما وارد دین تو شده‌ایم به سرعت ما را می‌ربایند». در اینجا آیه شریفه «اولم یروا...» نازل شد و به آن‌ها پاسخ فرمود: «أیا آن‌ها ندیدند که ما برای آن‌ها حرم امنی قرار دادیم» (سرزمین پاک و مقدس مکه) «أولم یروا أننا جعلنا حرمًا آمنًا». در حالی که عرب در ناامنی به سر می‌برند و در بیرون این سرزمین انسان‌ها را می‌ربایند، همه جا غارت است و کشتار، اما این سرزمین همچنان امن و امان باقی مانده است. «و یتخطف الناس من حولهم» خدایی که قادر است در این دریای متلاطم و طوفانی سرزمین حجاز حرم مکه را همچون جزیره‌ای آرام و امن و امان قرار دهد، چگونه قدرت ندارد آن‌ها را در برابر دشمنان حفظ کند؟ چگونه آن‌ها از این مردم ضعیف و ناتوان در برابر خداوند بزرگ و قادر متعال وحشت دارند؟ آیا با این حال آن‌ها به باطل ایمان می‌آورند و نعمت خدا را کفران می‌کنند؟! «أفبالباطل یؤمنون و ینعمه الله ینکفرون».

کوتاه سخن اینکه خداوندی که می‌تواند در میان یک سرزمین گسترده بحرانی، که جمعی از مردم نیمه‌وحشی در آن سکونت دارند یک منطقه کوچک را در امنیت فرو برد، چگونه نمی‌تواند انسان‌های مؤمن را در میان انبوهی کافر و بی‌ایمان حفظ کند؟ آیه شریفه ۲۶ سوره مبارکه انفال همین نصرت و امداد الهی را در برهه دیگری از زمان یعنی در دوران عافیت مسلمین یادآور می‌شود و خاطرات دوران مبارزه و تعقیب و گریز را به یادشان می‌آورد که هیچ وقت چنین ایامی را فراموش نکنند و همواره شاکر نعمت بزرگ امنیت باشند؛ زیرا رضایت‌مندی و شکر موهبت‌های الهی خود سبب پایداری آسایش و افزونی برکات آسمانی است (قرآنی، ۱۰۴:۱۳۷۵).

۴. ایمان به خداوند یکتا و عمل صالح (B4)

در قرآن کریم نزدیک به شصت مورد، ایمان و عمل صالح قرین هم ذکر شده‌اند و از آن دو به‌عنوان دو بال برای رسیدن به سعادت و حیات جاویدان در بهشت برین یاد شده

است. ایمان در لغت از ریشه «امن» بوده و به معانی متعددی از جمله، تصدیق، امنیت، تسلیم و پذیرفتن به کار رفته است. ایمان مؤمنین و عمل صالحین و علم مسلمین از مهم-ترین منابع پایداری امنیت در اسلام است. ایمان به عنوان نقطه‌ی اتکایی برای نظم دادن به حرکات و فعالیت‌های انسانی است و با داشتن ایمان است که انسان می‌تواند، هواپرستی را ترک و غرایز و خواهش‌های نفسانی را مهار کند و برای جلب رضایت پروردگار، تمایلات ناروا و ضد انسانی را در نهاد خود سرکوب کند. به‌طور کلی می‌توان گفت که ایمان به خداوند، برای انسان ثمراتی را به دنبال دارد و مایه سعادت او در دنیا و آخرت می‌شود و این آثار و ثمرات فقط مختص خود فرد نمی‌شود، بلکه در اجتماع نیز اثرات مطلوبی را بر جای می‌گذارد که از آن جمله امنیت است. بسیاری از بیماری‌های روانی، ناشی از احساس عدم امنیت است. انسان در ساختار وجودی خود نشانه‌هایی روشن از بندگی و نیاز به خداوند قادر و مهربان دارد و تنها در صورت درک حضور خداوند در زندگی خویش است که می‌تواند در تمام وجوه زندگی احساس امنیت کند و به معنای واقعی شکوفا شود. در سوره مبارکه نور (۲۴)، آیه شریفه ۵۵ «وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا...»، ایمان و عمل صالح برابر است با رسیدن به امنیت. امنیت زمانی مخدوش می‌شود که ایمان افراد متزلزل شود. بدین ترتیب ابتدا باید تک تک افراد جامعه مورد آموزش و تربیت برای رسیدن به باوری قلبی قرار گیرند تا خروجی آن ایجاد جامعه‌ای با عنصرهای امن باشد. ایمان افراد، امنیت را از فرد به جامعه انتقال می‌دهد (مکارم شیرازی، ۱۳۸۶: ۹۲).

۵. توحید (B5)

اعتقاد به توحید و خداشناسی از مهم‌ترین مؤلفه‌های امنیت در جامعه هستند. برخورداری از روحیه تعبد و اطاعت‌پذیری از خدای یکتا آثار امنیتی فردی و اجتماعی دارد. طبق آیه شریفه ۵۵ «وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا...»، شرط تحقق وعده امنیت الهی آن است که مردم جامعه خداوند را بپرستند و شرک نورزنند. «...عبدوننی لا یُشْرکون...» به این مهم اشاره دارد. احساس امنیت ناشی از درک عملی حضور خداوند در

زندگی، بسیار قوی و عمیق است. در شبه جزیره عربستان قبل از اسلام، افراد برای کمترین مقدار آب خون یکدیگر را می ریختند و قبائل مختلف یکدیگر را غارت می کردند و احساس کینه و دشمنی بین اقوام مختلف شایع بود؛ اما توحید و اعتقاد عمیق به خداوند در مدت دعوت پیامبر اسلام؛ از همین انسان‌ها نمونه‌هایی ساخت که در عین نداری، اندک غذای خود را در سختی‌ها با هم تقسیم می کردند. افرادی که پس از مهاجرت مسلمانان از مکه به مدینه خانه کوچک خود را با پرده به دو نیم می کردند و «برادران» و «خواهران» خود را در خانه خویش مسکن می دادند، یتیمان را به مهر از زمین برمی داشتند و با هم مهربان بودند (لکزایی، ۱۳۹۰: ۱۱).

درک حضور خداوند در زندگی منجر به احساس امنیت شده و با کاهش اضطراب‌ها حس کمال‌جویی انسان فرصت و مجال فعالیت می‌یابد. پیمودن مسیر رشد علمی و خودسازی عموماً گرده‌های دشواری دارد. در بسیاری از مواقع، سختی درس خواندن و ضرورت خودداری از برخی لذت‌های «مخرّب» در مسیر چنین انسانی وجود دارد و عبور موفق از این گرده‌ها و موارد مشابه، در کنار ناملايمات احتمالی در عرصه اجتماعی و خانوادگی و تن ندادن به آلودگی‌ها، با اتکا به خداوند امکان‌پذیر است (نجفی مقدم ۱۳۸۶: ۱۷).

۶. نفی شرک (B6)

در دین اسلام، شرک در برابر توحید قرار دارد، یعنی اعتقاد داشتن به چندین خدا و از گناهان کبیره محسوب می‌شود که نابخشودنی است و عالمان مسلمان آن را همچون توحید به شرک در ذات، صفات و افعال و نیز شرک در عبادت تقسیم کرده‌اند. شرک بر دو قسم جلی و خفی است. از شرک جلی در اعتقادات و از شرک خفی در اخلاق بحث می‌شود. هواپرستی، حس‌گرایی، شک و تردید و جهالت از عوامل شرک دانسته شده و در قرآن، حبط اعمال، محرومیت از آمرزش الهی، محرومیت از داخل شدن در بهشت و ورود به جهنم، از پیامدهای شرک به خدا معرفی شده است. به استناد آیات قرآن به جز شرک به خدا، تمام گناهان قابل بخشش هستند (موسوی همدانی، ۱۳۶۷: ۵۲). تاریخ نشان می‌دهد که در

برابر توحیدی که پیامبران الهی از فجر تاریخ به آن دعوت می کرده‌اند، انواع شرک‌ها نیز وجود داشته است. انسان وقتی که خود را بی‌نیاز و متمکن از خدای احد و واحد ببیند، طاغی می‌گردد. طبق سوره مبارکه انعام ۶، آیه شریفه ۸۱ «وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُمْ بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ؛ و چگونه از آنچه شریک [خدا] می‌گردانید بترسم، با آنکه شما خود از اینکه چیزی را شریک خدا ساخته‌اید که [خدا] دلیلی درباره آن بر شما نازل نکرده است، نمی‌هراسید؟ پس اگر می‌دانید، کدام یک از [ما] دو دسته به ایمنی سزاوارتر است؟» یک از اصلی‌ترین راهکارها برای ایجاد امنیت در جامعه مسلمین، نفی شرک به خداوند یکتا است. دین به ایمن‌سازی زندگی انسان کمک‌های شایسته‌ای می‌کند و با پرورش مفهوم «توکل به خدای واحد» از احساس حقارت و ناتوانی انسان تا حد زیادی می‌کاهد. وقتی که انسان به قادر مطلق باور داشته باشد و بپذیرد که خداوند پاسخگوی همه نیازهای او بوده و در هر شرایطی از او حمایت و پشتیبانی می‌کند (پابنده، ۱۳۸۲: ۶۸).

۷. حکام صالح (B7)

در برقراری امنیت نیز نخست باید تهدیدها شناسایی شود تا بتوان در جهت زدودن تهدیدات گام برداشت. آسیب‌ها یا فردی است یا گروهی. برای مبارزه با آسیب‌هایی که فرد به وجود می‌آورد قرآن، دو راهکار عرضه می‌کند: پیشگیری و درمان. در راستای زدودن تهدیدات گروهی پذیرش نقش مردم و وظایف حاکمان و حکومت گوشزد می‌شود. بر طبق سوره مبارکه یوسف ۱۲، آیه شریفه ۹۹ «فلما دخلوا علی یوسف ءاوی الیه أبویه و قال ادخلوا مصر إن شاء الله ءامنین؛ هنگامی که بر یوسف وارد شدند، او پدر و مادر خود را در آغوش گرفت و گفت همگی داخل مصر شوید، ان شاء الله در امن و امان خواهید بود»، با روی کار آمدن حاکمان صالح و الهی، امنیت جامعه برقرار می‌گردد (مکارم شیرازی، ۱۳۷۱: ۲۱۸).

علل ایجاد ناامنی فردی در زندگی بشر از منظر قرآن کریم (کد C)

۱. شرک (C1)

شرک بزرگ‌ترین ستم‌ها و زشت‌ترین بدی‌هاست، از نظر خداوند نیز مبعوض‌ترین و ناپسندترین امور است و بیش از هر چیزی خداوند از آن خشمگین می‌شود و مجازات‌هایی را که در دنیا و آخرت برای اهل شرک قرار داده، برای هیچ گناه دیگری آن را قرار نداده است. این همه به خاطر آن است که شرک زیر پا گذاشتن حق «الوهیت» و کسر شأن و عظمت ربوبیت خداوند و سوءظن به آفریدگار جهانیان است (ره‌پیک، ۱۳۸۹:۱۵).

بر طبق سوره مبارکه انعام ۶، آیه شریفه ۸۱ «وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ؛ و چگونه از آنچه شریک [خدا] می‌گردانید بترسم، با آنکه شما خود از اینکه چیزی را شریک خدا ساخته‌اید که [خدا] دلیلی درباره آن بر شما نازل نکرده است، نمی‌هراسید؟ پس اگر می‌دانید، کدام یک از [ما] دو دسته به ایمنی سزاوارتر است؟»، البته شرک به خدایگان (خدایان متعدد) موجب ناامنی نیست، بلکه شرک به الله موجب ناامنی است (کلینی، ۱۳۶۵:۱۰۹).

اشخاصی که کسی یا چیزی را همسان و شریک خداوند می‌دانند و همچون خداوند به آن‌ها دل‌بستگی و وابستگی پیدا می‌کنند، هراسشان را در دل دارند، به آن‌ها امید بسته‌اند، در برابرشان سر فروتنی و تعظیم را فرود می‌آورند، برای نجات از خشمشان تلاش می‌کنند و جلب رضایتشان را بر هر چیز دیگری ترجیح می‌دهند، چگونه ممکن است قدر و منزلت خداوند را مراعات نمایند؟! در یک تقسیم‌بندی می‌توان شرک را به دو نوع تقسیم نمود: شرک جلی و شرک خفی؛ شرک جلی این است که انسان‌ها هم در مرحله اعتقاد و هم عملاً، هم شأن خدای یکتا، همانندهایی برای او قائل شوند و معتقد به (رب‌النوع‌هایی) باشند؛ اما شرک خفی مرحله‌ای از شرک است که موجب خروج از دایره اسلام نمی‌شود؛ اما انسان را از رسیدن به مراحل عالی‌ه ایمان و تقوا بازمی‌دارد (قرائتی، ۱۳۷۵:۱۴۷).

انسان نمی‌تواند همه مردم را از خود راضی نگاه دارد، چون تعداد مردم زیادند و هر کدام از آن‌ها هم توقع زیادی دارند. انسان در میان تقاضاهای گوناگون و متعدد که قرار

می‌گیرد دچار اضطراب و نگرانی می‌شود، زیرا رضایت هر فرد و گروهی به قیمت ناراضی شدن شخص و گروه دیگری تمام می‌شود. اینجاست که مسئله توحید و شرک مطرح است، انسان موحد تنها در فکر راضی کردن خداست و کاری ندارد که افراد یا گروه‌ها چه می‌خواهند و لذا از یک نوع آرامش خاصی برخوردار است. علاوه بر این‌ها راضی کردن دیگران نیز مشکل است. در دعای کمیل می‌خوانیم: «یا سریع الرضا» ای کسی که زود راضی می‌شوی! در جامعه توحیدی، حکم و قانون و خط، تنها یکی است، آن هم راه خدا و قانون اوست و مردم همه یک سرپرست دارند (هاشمی رفسنجانی، ۱۳۶۹: ۶۴). اما در جامعه مشرک، به جای یک قانون و یک راه، مقررات و راه‌های متفاوت به وجود می‌آید، هر کسی در فکر تأیید همان راه و چیزی است که خدایگان به وجود آورده‌اند. شرک در تمامی شئون فردی و اجتماعی انسان اثر مخربی داشته و انسان را از هدف غایی خلقت که سعادت دنیا و آخرت است فرسنگ‌ها دور می‌کند، یعنی عقاید و اعمال انسان هر اندازه از اخلاص فاصله گرفته و به سوی شرک جلی حرکت کند به همان اندازه انسان از رستگاری حقیقی دورتر می‌گردد. همان‌گونه که در متن آمده، تأثیر مخرب شرک در جنبه‌های گوناگون زندگی دنیوی و اخروی انسان بسیار است از جمله اینکه انسان مشرک استقلال ندارد، اضطراب، نگرانی و ناامنی نتیجه تکیه کردن به غیر خدای یکتاست. مشرکین اندیشه واحد و وحدت‌بخشی ندارند و به واسطه تفکرات گوناگون همواره در اختلاف و نزاع با یکدیگر به سر می‌برند.

۲. کفر و انکار خداوند (C2)

امنیت با ایمان عجین و توأم شده است و منشأ و ریشه ناامنی و کفر و ظلم‌پرستی است. قرآن در معرفی ایمان در موارد متعددی آن را تشبیه به «نور» کرده است و کفر را به «ظلمت» و تاریکی و این تشبیه، زنده‌ترین معرف برای برداشتی است که قرآن از کفر و ایمان دارد. «کافر» از تمام وجودش ظلمت می‌بارد، جز به منافع مادی و زودگذر خویش نمی‌اندیشد، فضا و افق فکرش از محدوده زندگی شخصی‌اش فراتر نمی‌رود، در لابه‌لای

شهوآت غوطه‌ور است و هم‌نشینی او قلب و روح انسان را در امواج ظلمات فرو می‌برد. به استناد سوره بقره، آیه شریفه «۱۲۶ وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأُمْتِّعُهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ؛» (به یاد آور) هنگامی که ابراهیم گفت: پروردگارا! این (سرزمین) را شهری امن قرار ده و اهل آن را، آنان که به خدا و روز آخرت ایمان آورده‌اند، از ثمرات (گوناگون) روزی ده. (اما خداوند) فرمود: به آن‌هایی که کافر شوند نیز بهره اندکی خواهم داد. سپس آن‌ها را به قهر به‌سوی عذاب آتش می‌کشانم و چه بد سرانجامی است». گستره دید کافران از جهان مادی فراتر نمی‌رود و از همین رو زندگی دنیایی برای آنان بسیار گیرا و فریبا است؛ تا آن پایه که هرچه می‌کنند، دنیا و مظاهر دنیوی را هدف گرفته است (پورسعید، ۱۳۸۹: ۴۵). از این دیدگاه، ارزش‌های معنوی و خصلت‌های انسانی به چشم نمی‌آیند و قدری ندارند. با این اوصاف کفر بدترین ناامنی‌ها را پدید می‌آورد.

۳. ناشکری (C3)

ناسپاسی در معنی به جای نیابردن حق نعمت یا لطفی را گویند. در اصطلاح دینی از ناسپاسی بیشتر با عنوان کفران نعمت یاد می‌شود، به این معنا که شخص در مواجهه با نعمات الهی، یا نعمت را در قلب خود بی‌اهمیت شمارد یا با زبان سخنی می‌گوید که نشانه بی‌اعتنایی نسبت به نعمت و بی‌ارزش بودن آن است و یا گاهی در عمل به آن اهمیت نمی‌دهد و به جای استفاده نیکو و بجا از آن، نعمت‌های الهی را در مسیر سوء و نابجا استفاده می‌کند که این همان مصداق کفران نعمت است. از منظر علمای دین اسلام، ناسپاسی از نعمات خداوند سبب می‌شود که انسان از معرفت خدا دور بماند و این بزرگ‌ترین خسران و زیانی است که به انسان وارد می‌شود (افتخاری، ۱۳۸۴: ۱۶). همچنین به‌زعم بسیاری از علمای دین، نخستین قدم کفر هم این است که انسان مغرور شود و توکل خود را از دست بدهد و فکر کند نعمت‌هایی که در اختیار دارد ناشی از خودش است و دچار ناشکری و ناسپاسی گردد. در سوره مبارکه نحل ۱۶، آیه شریفه ۱۱۲ «وَصَرََبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرِيَةً كَانَتْ آمِنَةً مُطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا

رَعَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعَمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ؛ و خدا شهری را مثل زده است که امن و امان بود و روزی اش از هر سو فراوان می‌رسید. پس [ساکنانش] نعمت‌های خدا را ناسپاسی کردند و خدا هم به‌سزای آنچه انجام می‌دادند، طعم گرسنگی و هراس را به [مردم] آن چشاندید». آشکارترین نتیجه ناسپاسی زوال نعمت است. کفران نعمت از جمله گناهانی است که سزای آن به آخرت موکول نمی‌شود و خداوند در همین دنیا عاقبت ناسپاسی را به انسان نشان می‌دهد. از عوامل ایجاد ناامنی، ناشکری و ناسپاسی از نعمات خداوند است که ابتدا کردند، موجب شیوع فقر و تنگدستی در جامعه شده و از این طریق از بدتری ناامنی‌ها را ایجاد می‌کند. انسان از طریق آراسته شدن به صفت شکر می‌تواند تا بالاترین درجات ممکن بالا برود و نعمت‌هایی که خداوند عطا فرموده را حفظ و زیاد کند. ناشکری ریشه بسیاری از بلاهای فردی و اجتماعی است. ناسپاسی علاوه بر اینکه خود یک گناه بزرگ است، باعث می‌شود که انسان گناهان دیگری را نیز مرتکب شود. حسادت، زودرنجی، عجب و خودبزرگ‌بینی، حرص و طمع، بخل و ناامیدی از درگاه خداوند از جمله گناهانی است که انسان از سر ناسپاسی مرتکب می‌شود (افتخاری، جزائری و لک‌زایی ۱۳۸۵: ۲۸).

جدول معنایی آیات قرآن کریم در باب امنیت

همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، در انتهای این پژوهش یک جدول معانی از قرآن کریم در خصوص امنیت ارائه می‌شود که با رویکردی علمی و مفهومی، آن دسته آیات شریفه قرآن را -برابر آنچه در متون بالا ارائه شد- به‌طور مستقیم به مفهوم امنیت فردی از ریشه (امن) پرداخته‌اند، مورد بررسی معنایی و عمیق قرار داده است تا از این طریق پیام امنیتی آیات شریفه و درنهایت قرآن کریم و خداوند متعال به بندگانش در این حوزه به‌صورت ویژه و خلاقانه، استنباط و استخراج گردد. در این جدول ابتدا مصادیق امنیتی آیاتی که رویکرد امنیتی دارند، مشخص شده و به هر مصداق یک کد لاتین اختصاص داده شده است. هر کد نشان‌دهنده نوع مصادیق و مجموعه‌ای است که در خصوص ضرورت، علل ایجاد امنیت و ناامنی در حوزه امنیت فردی از آن در پیش‌تر مطلب به میان آمده است.

کد موضوعی	اصطلاح	بسته معنایی	واژه کلیدی	آیه شریفه
A1	توجه رهبران به امنیت افراد جامعه	حضرت ابراهیم ^(ع) برای امنیت شهر و مردم به درگاه خداوند دعا نمود.	قال ابراهیم	سوره مبارکه ابراهیم ۱۴، آیه شریفه ۳۵ وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ: (به یاد آورید) زمانی را که ابراهیم گفت: پروردگارا این شهر (مکه) را شهر امنی قرار داده و من و فرزندانم را از پرستش بت‌ها دور نگاه دار.
B2	راهکار برای ایجاد امنیت (دعا)	دعا نمودن یکی از سازوکارهای توصیه شده برای تحقق امنیت است.		
A2	لزوم امنیت شهرهای عبادی	مکه که شهری عبادی است برای اینکه بتواند کارکردش را به صورت کامل داشته باشد، نیازمند امنیت است.	هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا	
B1	ایجاد امنیت (خداوند)	خداوند به عنوان عامل اصلی امنیت ساز در اینجا معرفی شده است که هم از گرسنگی و هم از ناامنی رهایی می بخشد.	اطعمهم من جوع	سوره مبارکه قریش ۱۰۶، آیه شریفه ۴ الَّذِي اطعمهم من جوع و آمنهم من خوف:
A3	امنیت، لازمه عبادت مطلوب	امنیت، فراهم آورنده زمینه مناسب برای عبادت خداوند است.	امنهم من خوف	همان کسی که آنان را از گرسنگی نجات داد و از ترس و ناامنی ایمن ساخت.
B3	وعده الهی (به مؤمنان و بندگان صالح)	رسیدن به امنیت از وعده های الهی است.	وعد الله	سوره مبارکه نور (۲۴)، آیه شریفه ۵۵ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَ لِيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلِيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ: خدا به کسانی از شما بندگان که (به خدا
B4	(ایمان و عمل صالح) راهکاری برای ایجاد امنیت	ایمان + عمل صالح مساوی است با رسیدن به امنیت فردی.		
B2	ایجاد امنیت (خداوند)	خداوند به عنوان عامل اصلی امنیت ساز معرفی شده است.	لَيُبَدِّلَنَّهُم	
B3	تحقق امنیت از وعده های الهی به مؤمنان	امنیت پس از خوف محقق می شود، آینده برای مؤمنان روشن است.	من بعد	

کد موضوعی	اصطلاح	بسته معنایی	واژه کلیدی	آیه شریفه
B5	راهکار برای ایجاد امنیت (توحید و نفی شرک)	شرط تحقق وعده امنیت الهی آن است که خداوند را بپرستند و شرک نورزند.	- يَعْبُدُونِي لا يُشْرِكُونَ	و حَجَّتْ عَصْرَ عَلَيْهِ السَّلَام) ایمان آرند و نیکوکار گردند و عده فرمود که در زمین خلافتشان دهد چنانکه امم صالح پیمبران سلف را جانشین پیشینیان آن‌ها نمود و دین پسندیده آنان را تمکین و تسلط عطا کند و به همه آنان پس از خوف و اندیشه از دشمنان ایمنی کامل دهد که مرا به یگانگی، بی هیچ شائبه، شرک و ریا پرستش کند و بعد از آن هر که کافر شود پس آنان به حقیقت همان فاسقان تبهکارند.
C1	عوامل ایجاد ناامنی (شرک)	شرک به خدایگان موجب ناامنی نیست. شرک به الله موجب ناامنی است.	- وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُكُمْ	سوره مبارکه انعام ۶، آیه شریفه ۸۱ وَكَيفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُكُمْ وَمَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُمْ بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ:
B6	راهکار برای ایجاد امنیت (ایمان)	ایمان به خدا موجب امنیت است.		
B3	تحقق امنیت از وعده‌های الهی به مؤمنان	امنیت واقعی ویژه بندگان مطیع و خداپرست است.	- الْفَرِيقَيْنِ	و چگونه از آنچه شریک [خدا] می‌گردانید بترسم، با آنکه شما خود از اینکه چیزی را شریک خدا ساخته‌اید که [خدا] دلیلی درباره آن بر شما نازل نکرده است، نمی‌هراسید؟ پس اگر می‌دانید، کدام یک از [ما] دو دسته به ایمنی سزاوارتر است؟

کد موضوعی	اصطلاح	بسته معنایی	واژه کلیدی	آیه شریفه
A2	لزوم امنیت شهرهای عبادی	برابر این آیه شریفه، هر کسی و نه فقط مؤمنان یا مسلمانان و... بدانجا وارد شود، امنیت دارد. یعنی این مکان برای همه امنیت‌بخش است. امنیت فراگیر. شرط آن هم ورود به این مکان است و نه ایمان ...	- وَ مَنْ	سوره مبارکه آل عمران ۳، آیه شریفه ۹۷ فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ: در آن خانه آیات (ربوبیت) هویداست، مقام ابراهیم خلیل است و هر که در آنجا داخل شود ایمن باشد و مردم را حج و زیارت آن خانه به امر خدا واجب است بر هر کسی که توانایی برای رسیدن به آنجا دارد و هر که کافر شود (به خود زیان رسانده و) خدا از جهانیان بی‌نیاز است.
A4	امنیت، امتیاز است. (امنیت، نعمت الهی)	وجود مکان امن و امنیت‌بخش در اسلام	- دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا	سوره بقره، آیه شریفه ۱۲۶ وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأُمْتِعْهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَيُئْسِ الْمَصِيرُ: (به یاد آور) هنگامی که ابراهیم گفت: پروردگارا! این (سرزمین) را شهری امن قرار ده و اهل آن را، آن‌آنکه به خدا و روز آخرت ایمان آورده‌اند، از ثمرات (گوناگون) روزی ده. (اما خداوند) فرمود: به آن‌هایی که کافر شوند نیز بهره اندکی خواهم داد. سپس آن‌ها را به قهر به سوی عذاب آتش می‌کشانم و چه بد سرانجامی است.
B2	خداوند امنیت‌ساز است.	امنیت جعلی است.	- وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا	
A5	اهمیت امنیت و نقش بالای آن در زندگی اجتماعی	امنیت، مقدم بر وفور نعمت و معیشت است.	- مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ	
C2	عوامل ایجاد ناامنی (کفر)	کفر درنهایت موجب ناامنی است.	- كَفَرَ	

کد موضوعی	اصطلاح	بسته معنایی	واژه کلیدی	آیه شریفه
A4	امنیت، امتیاز است. (امنیت، نعمت الهی)	وجود مکان امن و امنیت بخش در اسلام	ربّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا	سوره ابراهیم ۱۴، آیه شریفه ۳۵ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا وَ اجْنِبْنِي وَ بَنِيَّ اَنْ نَعْبُدَ الْاَصْنَامَ؛ پروردگارا این شهر (مکه) را شهر امنی قرار ده و من و فرزندانم را از پرستش بتها دور نگاه دار.
C2	عوامل ایجاد ناامنی (کفر)	کفر در نهایت موجب ناامنی است.		
C1	عوامل ایجاد ناامنی (شرک)	بت پرستی و شرک عامل ناامنی است.		
A4	امنیت، امتیاز است. (امنیت، نعمت الهی)	خداوند مکان امن برای مؤمنان قرار داده است. او عامل امنیت ساز است.	تُمْكِنٌ لَهُمْ	سوره مبارکه قصص، آیه شریفه ۵۷ وَقَالُوا اِنْ تَتَّبِعِ الْهُدٰى مَعَكَ تَتَّخِطَفُ مِنْ اَرْضِنَا اَوْ لَمْ تُمْكِنْ لَهُمْ حَرَمًا آمِنًا يُجِبِيْ اِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ رِّزْقًا مِنْ لَدُنَّا وَ لٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ: آن ها گفتند: ما اگر هدایت را همراه تو بپذیرا ششویم ما را از سرزمینمان می ریانند! آیا ما حرم امنی در اختیار آن ها قرار ندادیم که ثمرات هر چیزی (از هر شهر و دیاری) به سوی آن آورده می شود؟! رزقی است از جانب ما ولی بیشتر آنان نمی دانند!
A6	رونق اقتصادی در سایه امنیت	امنیت عامل جلب منابع و امکانات است.	يُجِبِيْ اِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ رِّزْقًا	
C3	عوامل ایجاد ناامنی (ناشکری)	چون ناسپاسی کردند، مشمول تنگدستی شدند.	فَاذَاقَهَا اللّٰهُ لِيَاسٍ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُوْنَ	سوره مبارکه نحل ۱۶، آیه شریفه ۱۱۲ وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا قَرِيْبَةً كَانَتْ اَمْنًا مِّنْطَمِيْنَةً يَّاتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِاَنْعَمِ اللّٰهِ فَاذَاقَهَا اللّٰهُ لِيَاسٍ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُوْنَ: و خدا شهری را مثل زده است که امن و امان بود و روزی اش از هر سو فراوان می رسید. پس [ساکنانش] نعمت های خدا را ناسپاسی کردند و خدا هم به سزای آنچه انجام می دادند، طعم گرسنگی و هراس را به [مردم] آن چشانید.

کد موضوعی	اصطلاح	بسته معنایی	واژه کلیدی	آیه شریفه
B7	راهکار برای ایجاد امنیت (حکام صالح)	حاکمان صالح و الهی، امنیت جامعه را برقرار می‌سازند.	- فلما دخلوا علی یوسف	سوره مبارکه یوسف ۱۲، آیه شریفه ۹۹ فلما دخلوا علی یوسف ءاوی الیه ءبویه و قال ادخلوا مصر ان شاء الله ءامنین: هنگامی که بر یوسف وارد شدند، او پدر و مادر خود را در آغوش گرفت و گفت همگی داخل مصر شوید، ان شاء الله در امن و امان خواهید بود.
A5	نخستین شرط برای زندگی، نعمت امنیت	یوسف از میان تمام مواهب و نعمت‌های موجود در مصر، به امنیت آنجا تأکید نمود.	- ان شاء الله ءامنین	سوره مبارکه حجر، آیه شریفه ۴۶ ادخلوها بسلام ءامنین: داخل این باغ‌ها (بهشتی) شوید، با سلامت و امنیت.
A7	برترین نعمت‌های الهی	امنیت و سلامت آن قدر نعمت‌های بزرگ و مهمی هستند که خداوند متعال آن دو را از اوصاف بهشت و ساکنانش نقل می‌کند.	- ادخلوا - ءامنین	سوره مبارکه فصلت، آیه شریفه ۴۰ ان الذین یُلجِدُونَ فی آياتنا لایخفون علینا اقمَن ۛ یُلَقٰی فی النارِ خیرٌ اَم ۛ من ۛ یأتی اَمنًا یومَ القِیامَةِ اَعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ ۛ اِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِیرٌ: کسانی که در فهم آیات ما کژ می‌روند بر ما پوشیده نیستند. آیا کسی که در آتش افکنده می‌شود بهتر است یا کسی که روز قیامت آسوده‌خاطر می‌آید؟ هر چه می‌خواهید بکنید که او به آنچه انجام می‌دهید، بیناست.
A8	امنیت اساسی‌ترین نیاز انسان	مهم‌ترین مسئله بشر در زندگی و روز قیامت، برخورداری از امنیت است.	- اِنَّ الذِّیْنَ یُلجِدُونَ فی آياتنا لَایخفُونَ	
C2	عوامل ایجاد ناامنی (انکار خداوند)	ناامنی و عذاب، کیفر انکار آیات خداوند است.	- یأتی اَمنًا یومَ القِیامَةِ	

نتیجه‌گیری و جمع‌بندی

این پژوهش کوشید موضوع تحقیق را بر اساس شواهد قرآنی و از منظرهای معنوی و فردی، تنویر، تفصیل و تدوین کند و از این طریق نشان دهد که این کتاب آسمانی دارای دیدگاه مدرن و امروزی دربارۀ مفهوم متحول و پیچیده امنیت فردی است. از نظر قرآن، امنیت مفهومی وسیع و فراگیر است و افزون بر موارد ایمنی از عذاب الهی در آخرت است. به بیان دیگر، قرآن کریم برای ایجاد امنیت فردی آحاد بشر، برنامه و راهکار داشته تا به امنیت پایدار رهنمون گردند. در این کتاب آسمانی، مکه حرم امن الهی و نماد و سمبل امنیت معرفی شده و مهم‌ترین ویژگی آن که محل ویژه و جایگاه ممتاز عبادت شناخته می‌شود، امنیت است. امنیت جانی و حفظ جان انسان‌ها، یکی از ابعاد مهم امنیت فردی است که در قرآن کریم بدان توجه و عنایت فراوان شده است. از دیدگاه قرآن امنیت تک تک انسان‌ها یکی از اهداف استقرار حاکمیت خداوند و خلافت صالحان است، مضافاً اینکه احساس امنیت از خصائص انسان مؤمن است. انسان صرف‌نظر از اینکه دل‌بسته، پرورش‌یافته و یا تحت تأثیر چه مکتبی باشد، مادی یا الهی، همواره به دنبال کسب آرامش و امنیت است. هیچ مکتب یا نظامی چه الهی و چه مادی نمی‌تواند نسبت به موضوع امنیت بی‌تفاوت باشد، زیرا امنیت گذشته از اینکه فی‌نفسه یکی از ضروری‌ترین نیازهای بشر است، عامل مهمی برای رشد و توسعه فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، علمی و اقتصادی است (افتخاری، ۱۳۷۹: ۶۹).

در بسیاری از آیات قرآن کریم، اهمیت و ضرورت امنیت به صورت کلی و عام بیان شده است. همچنین رابطه امنیت و ایمان (که اساس تعالیم قرآن کریم است) از نظر معنا و نیز آثار مترتب بر هریک از آن، از نکاتی است که ارزش و اهمیت موضوع امنیت را بیشتر آشکار می‌کند. امنیت اقتصادی و لزوم برخورداری انسان‌ها از روزی حلال، گوارا و توأم با آرامش، امنیت اجتماعی و اقسام امنیت که بشر برای سعادت و کمال بدان نیازمند است، از جمله امور مهمی است که مورد توجه قرآن کریم می‌باشد که در این تحقیق به آن‌ها پرداخته شده و برای درک بهتر با ارائه یک جدول معنایی قرآنی، پیام آیات امنیتی،

استخراج و تبیین گردید. همچنین مشخص گردید که به استناد آیات شریفه قرآن، ایمانی و صفات دینی و معنوی مؤمنین از اصلی‌ترین خاستگاه‌های صدور کنش‌های امنیت‌زای فردی است و می‌توان در استنتاجی نهایی گفت: امنیت از ضروری‌ترین نیازهای بشر از آغاز زندگی‌اش تاکنون بوده است و پاسخ‌گویی به سایر نیازهای بشر در پرتو وجود آن امکان می‌یابد (مکارم شیرازی، ۱۳۸۶: ۱۹۵). در مکتب اسلام نیز امنیت دارای مفهومی وسیع و فراگیر بوده و قرآن کریم برای رسیدن به این مهم در سطح نخست به آرامش روحی افراد و کسب مدارج معنوی آنان پرداخته و به موضوع آرامش و رفع اضطراب انسان‌ها و مؤمنان و لزوم امنیت و آرامش عبادی، یعنی ایجاد شرایط مطلوب برای رابطه خالق و مخلوق می‌پردازد. در درجه دوم بسترسازی حیات معنوی پاک و نیک برای تربیت و تذهیب افراد، چه در حوزه رفتارهای فردی و چه رفتارهای اجتماعی و نیز دور کردن افراد جامعه از حیات سیئه و غیر ایمانی، اصلی‌ترین سازوکار تأمین امنیت در نظام اسلامی است.

فهرست منابع و مآخذ

الف) کتاب

- قرآن کریم
- نهج الفصاحه (۱۳۸۲)، ابوالقاسم پاینده، چاپ چهارم. تهران، دنیای دانش.
- نهج البلاغه (۱۳۷۹)، ترجمه محمد دشتی، چاپ دوم. قم، نشر مشرقین.
- آقابخش، علی (۱۳۸۷)، فرهنگ علوم سیاسی، تهران، نشر دانش.
- افتخاری، اصغر (۱۳۷۹)، مراحل بنیادین در مطالعات امنیت ملی، تهران، نشر جهاد دانشگاهی.
- جهان بزرگی، احمد (۱۳۸۸)، امنیت در نظام سیاسی اسلام، اصول و مؤلفه‌ها، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- کلینی، محمد یعقوب (۱۳۶۵)، الکافی. تهران: نشر دارالکتب الاسلامیه.
- خسروی حسینی، غلامرضا (۱۳۷۵)، ترجمه و تحقیق مفردات الفاظ قرآن، تهران، انتشارات مرتضوی.
- دانشکده امنیت ملی (۱۳۸۶)، جزوه راهبردهای ارتقاء امنیت ملی ج.ا.ایران. تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
- سبحانی، جعفر (۱۳۷۴)، فزاهایی از تاریخ پیامبر اسلام (ص). تهران، نشر مشعر.
- قرشی، سید علی اکبر (۱۴۱۲ ه.ق)، قاموس قرآن، چاپ ششم، تهران، نشر دارالکتب الاسلامیه.
- قرائتی، محسن (۱۳۹۰)، سخنرانی در جمع پاسداران قرارگاه ثارالله، تهران، بهمن ماه.
- قرائتی، محسن (۱۳۷۵)، تفسیر نور، تهران، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن.
- هاشمی رفسنجانی، اکبر و محققان (۱۳۶۹)، فرهنگ قرآن، تهران، مرکز فرهنگ و معارف قرآن.
- رضایی اصفهانی، محمدعلی (۱۳۸۵)، منطق تفسیر قرآن، جلد ۲، چاپ دوم، قم، انتشارات مرکز جهانی علوم اسلامی.
- رنجبر، مقصود (۱۳۹۲)، امنیت ملی و نظام بین‌المللی. تهران، دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکز.
- موسوی همدانی، سید محمدباقر (۱۳۶۷)، المیزان فی تفسیر القرآن طباطبایی، قم، نشر جامعه مدرسین.
- مرکز فرهنگ و معارف قرآن تألیف جمعی از نویسندگان (۱۳۸۵)، دایره‌المعارف قرآن کریم، تهران: مؤسسه بوستان کتاب.
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۸۶)، پیام قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه.
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۷۱)، تفسیر نمونه، قم، مدرسه الامام امیرالمؤمنین (ع).
- مؤیدی، علی (۱۳۸۷)، فرهنگ جامع قرآن، قم، پژوهشگاه باقر العلوم (ع).

ب) مقالات

- اسلامی، علیرضا (۱۳۸۹)، امنیت ملی در جهان سوم، تهران، نشریه دیده‌بان امنیت، شماره چهل و سوم. پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- افتخاری، اصغر (۱۳۸۵)، چیستی، چرایی و چگونگی امنیت نرم در ج.ا.ایران، تهران، فصلنامه مطالعات راهبردی، شماره مسلسل ۲۷.
- افتخاری، اصغر (۱۳۸۴)، گذار امنیتی؛ تحول نظریه امنیت امتی در پی رحلت رسول خدا (ص)، تهران، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال هشتم، شماره اول، شماره مسلسل ۲۷ (بهار).
- افتخاری، اصغر، شریعتمدار جزائری، سید نورالدین و نجف لکزایی (۱۳۸۵)، امنیت در اسلام، مجله علوم سیاسی، شماره ۳۴، ص ۱۳.
- بخشی، عبدالله (۱۳۹۱)، امنیت در کتاب و سنت، تهران، نشریه اطلاعات و امنیت، شماره هفدهم، دانشکده اطلاعات.
- پورسعید، فرزاد (۱۳۸۹)، مرجع امنیت در کنش امام خمینی (ره)، تهران، فصلنامه مطالعات راهبردی، شماره مسلسل ۴۹.
- ره‌پیک، سیامک (۱۳۸۹)، منابع و شیوه‌های تأمین امنیت در اندیشه امام خمینی (ره)، تهران، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال سیزدهم، شماره سوم.
- لکزایی، نجف (۱۳۹۰)، امنیت از دیدگاه آیت‌الله جوادی آملی، قم، فصلنامه اسراء، سال سوم، شماره ۳.
- نویدنیا، منیژه (۱۳۸۸)، امنیت اجتماعی، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.

ج) نرم‌افزارها

- نرم‌افزار حدیث ولایت.
- نرم‌افزار نور، صحیفه نور.
- نرم‌افزار نور، صحیفه امام.
- نرم‌افزار زلال وحی، تفسیر آیات.